

Duurzaamheid in een schizofrene markt

Is er ruimte voor idealisme in de hypercommerciële wereld van de beursgenoteerde bedrijven? Journalist **Jeroen Smit** schreef *Het grote gevecht*, een boek over de poging van mede-alumnus **Paul Polman** van multinational Unilever – bekend van merken als Dove, Knorr en Calvé – een bedrijf te maken met oog voor mens en milieu.

JURGEN TIEKSTRA

ANP FOTO / ROBIN VAN LONKHUIJSEN

BOEK

WWW.JEROENSMIT.NET

De logica van de markt is onverbiddelijk. Dat bleek begin 2017 weer eens. Het Amerikaanse voedingsbedrijf Kraft Heinz bracht toen een vijandelijk overnamebod van 143 miljard dollar uit op de Nederlands-Britse multinational Unilever. Die gebeurtenis wekte grote nieuwsgierigheid bij journalist Jeroen Smit. Smit was al jaren gefascineerd door Paul Polman, die sinds 2009 de CEO van Unilever was. In zijn ogen was Polman een pionier. Een moedig man zelfs. De Nederlander had direct na zijn aanstelling

laten weten dat hij genoeg had van het kortetermijndenken. Niet langer zou Unilever kwartaalresultaten presenteren. De horizon werd verlegd naar tien jaar later: dan moest niet alleen de omzet van het bedrijf zijn verdubbeld, maar ook de milieubelasting zijn gehalveerd. Geheel onorthodox ging Polman samenwerken met Greenpeace en Oxfam/Novib, de ngo's die doorgaans de luizen in de pels van het bedrijfsleven zijn. Een bedrijf is niet op de wereld om alleen maar geld te verdienen, zei hij, maar om goed te doen.

Kortetermijnbelangen

Voor zijn boek over de poging van Polman om Unilever te hervormen tot een ecologisch duurzaam bedrijf, sprak Smit in twee jaar tijd met 166 mensen in en buiten de multinational. Het grote bedrijfsleven en de financiële markten worden geregeerd door kortetermijnbelangen. Hoeveel ademruimte is er in zo'n wereld voor idealisme, voor bezorgheid om de toestand van onze planeet en voor een strijd tegen de klimaatverandering?

Die vragen kwamen onder hoogspanning te staan toen Kraft Heinz het overnamebod deed. Duidelijk was dat dat bedrijf niks had met het duurzame idealisme van Polman. Als de overname was gelukt, dan was de langetermijnvisie het raam uitgegaan. 'Wat ik in mijn boek reconstrueer', vertelt Jeroen Smit, 'is dat als Kraft Heinz op dat moment ook bij de Nederlandse pensioenfondsen terecht was gekomen, die hun aandelen in Unilever waarschijnlijk aan dat bedrijf zouden hebben verkocht. De pensioenfondsen zijn enthousiast over de duurzame strategie van Unilever. Maar als er een partij langskomt die die strategie om zeep zal helpen, maar wél 30 procent meer betaalt voor een aandeel dan het nu waard is, dan verkopen ze het meteen. Ze zeggen: het is onze maatschappelijke opdracht om te zorgen voor goede pensioenen.'

Gespleten persoonlijkheden

Normaal gezien zijn CEO's gespleten persoonlijkheden, legt Smit uit. Neem Tim Cook, de baas van Apple. 'Tim Cook was laatst in Ierland. Apple stuurt heel veel geld door Ierland heen omdat het bedrijf dan zo min mogelijk belasting hoeft te betalen. Daar hebben ze een heel gedoe over met de Europese Commissie, die het bedrijf een naheffing en boete heeft opgelegd van 14,3 miljard euro. Maar laatst in Ierland zei Tim Cook: "We desperately need a fair tax system". Moet je je voorstellen: de baas van Apple die zo min mogelijk belasting wil betalen, zegt: we hebben een eerlijk belastingstelsel nodig. Hij splitst wat hij privé, als mens, vindt en wat hij als CEO doet. Iemand als Polman probeert die twee juist bij elkaar te krijgen. Hij vindt dat je onderdeel moet zijn van de oplossing in plaats van van het probleem. Hij zegt als het ware: wat jij moet doen, Tim Cook, is met de collega's van Amazon en Google bij elkaar gaan zitten en zeggen: wij moeten meer belasting gaan betalen. Jij moet een vliegwiel organiseren. Je kunt wel zeggen dat de overheid het moet doen. Maar welke overheid gaat voor de hele wereld een eerlijk belastingstelsel bouwen?'

Half miljard vluchtelingen

Zo kan Smit nog meer voorbeelden noemen die illustratief zijn voor de schizofrenie van de markt: 'De grote Amerikaanse bank J.P. Morgan heeft een rapport uitgebracht waarin staat: als er geen wereldwijde CO₂-belasting komt, koersen we af op een klimaatcatastrofe. Dat stuk is geschreven binnen een bepaald deel van die bank. Maar door een ander deel van J.P. Morgan wordt gewoon geïnvesteerd in kolen en ander fossiel. Want

als je dat niet doet, heb je geen optimale portfolio, heb je geen goed rendement. Net als bij Tim Cook is er wel een besef, maar vraagt de markt om iets anders.'

Catastrofe

Het marktsysteem zorgt dat we afkoersen op een opwarming van de aarde van drie, vier graden. Volgens de Verenigde Naties komen er dan een half miljard vluchtelingen deze kant op. Veel mensen reageren daarop met: "we'll cross that bridge when we get there". In mijn boek citeer ik een anekdote over de Watersnoodramp van 1953. In de jaren daarvoor werd al gewaarschuwd voor de slechte dijken, maar de overheid zei: dat kost alleen maar geld. Na de Watersnoodramp ging de overheid wel miljarden investeren in de Deltawerken. Dus: Nederlandse ingenieurs bidden tot God om hun dagelijks brood én af en toe een watersnood. Je kunt zeggen: wij mensen hebben kennelijk eerst een crisis nodig, maar Polman wordt woedend als je dat stelt. Het is toch niet te geloven, zegt hij. We kunnen nu al uitrekenen wat voor catastrofe er op ons afkomt. Handelen we nu, dan liggen de kosten veel lager dan als het probleem zich straks aandient.'

Nieuwe boekhoudregels

Het grote bedrijfsleven is vergeven van de cijferiaars, weet Smit. Een oplossing voor het gebrek aan idealisme zou dan 'integrated reporting' kunnen zijn. Dat houdt in dat accountancybureaus als PriceWaterhouseCoopers of KPMG in hun rapporten óók berekenen

wat de (milieu)schade is die een bedrijf aanricht en zo een beeld geven van de echte kosten. 'Polman heeft van die mooie oneliners', vertelt Smit. 'Hij zegt: "Zolang wij aan dode bomen wel een concrete waarde toekennen, maar aan levende bomen niet, gaat de wereld kapot." Een dode boom is hout, dat is brandstof, dat heeft waarde. Een levende boom krijgt alleen waarde door hem om te zagen. Maar zeg je: die boom verzamelt CO₂ en dat is zoveel geld waard, dan moet je met een goed verhaal komen om hem om te hakken.'

Er is echter één groot probleem: de accountancybedrijven worden door de multinationals betaald. Als er nieuwe boekhoudregels moeten komen, is nieuwe wetgeving nodig. In de ogen van de accountants is de politiek eerst aan zet.

Econoom met roeping

Smit schreef zijn boek met een gevoel van urgentie. Er moet wat veranderen in de wereld, vindt hij. Zijn hoop vestigt hij onder meer op de toename van het aantal vrouwen in het grote bedrijfsleven. Onder Polman is het aantal vrouwelijke hoge managers bij Unilever flink toegenomen. Zij kunnen tegenwicht bieden aan de niet al te empathische, verregaand gerationaliseerde manencultuur die in de top van veel bedrijven is gaan heersen de afgelopen decennia. Om diezelfde reden is Smit enthousiast over Christine Lagarde, de nieuwe president van de Europese Centrale Bank, en Ursula von der Leyen, de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie. 'Beide vrouwen heb-

FOTO ILJA KEIZER

Jeroen Smit (1963) wist na zijn eindexamen niet wat hij wilde gaan doen. Hij dubde over sport- en toneelacademie, overwoog het buitenland. De liefde bracht hem in Groningen, waar hij bedrijfskunde ging studeren. Na die studie kwam hij in de consultancy terecht. In die wereld voelde hij zich niet thuis, ondanks het riant salaris en de lease-auto. De journalistiek beviel hem beter. Hij begon bij *Het Financieele Dagblad*, werd chef economie bij het *AD* en daarna hoofdredacteur van het tijdschrift *FEM/De Week*. Bekend werd hij met *Het drama Ahold* (2004) en *De Prooi* (2008). Ook presenteerde hij NOVA en Buitenhof. In 2009 werd Smit de eerste Alumnus van het Jaar van de RUG, waar hij van 2011 tot 2015 hoogleraar Journalistiek was. Hij nam er afscheid om weer te kunnen schrijven.

Paul Polman:
'Zolang wij aan dode bomen wel een concrete waarde toekennen, maar aan levende bomen niet, gaat de wereld kapot'

ben de afgelopen maanden verschillende keren benadrukt dat ze duurzaamheid en klimaat centraal gaan stellen.'

Ook fantaseert Smit over het gebruiken van de Sustainable Development Goals, van de Verenigde Naties, in het onderwijs. Hogeschool Fontys is dat al gaan doen. 'Dat zijn doelen waar eigenlijk iedereen het over eens is: armoede de wereld uit, goede gezondheidszorg, goed onderwijs, gelijke behandeling van man en vrouw, duurzame energie,' zegt Smit. 'Ik ben er groot voorstander van dat studenten worden uitgedaagd om antwoord te geven op de vraag: waarom wil ik econoom worden? waarom wil ik jurist worden? waarom wil ik bedrijfskundige worden? Laat ze bij zichzelf te rade gaan: welk probleem wil ik oplossen? Als je dat doet word je niet zomaar een econoom, maar een econoom met een roeping.'

Gelauwerd

De alumni Jeroen Smit en Paul Polman werden beiden ooit gelauwerd door hun Groningse alma mater. Smit was in 2009 de eerste Alumnus van het Jaar, vanwege zijn gedegen onderzoeksjournalistiek over de financiële wereld. Polman, sinds 2014 bestuursvoorzitter van het Ubbo Emmius Fonds, werd datzelfde jaar, tijdens de viering van het 400-jarig bestaan van de RUG, gepromoveerd tot ere-doctor vanwege 'zijn uitzonderlijke drive om ondernemerschap en duurzame ontwikkeling succesvol te combineren'.

Het grote gevecht & het eenzame gelijk van Paul Polman

Jeroen Smit

UITGEVERIJPROMETHEUS.NL

€ 24,99

WIJMENGA'S WERELD

FOTO REYER BOXEM

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Corona beheerst ons leven

Mijn column zou dit keer gaan over hoe alumni studenten de hand kunnen reiken. Een mooi onderwerp, maar inmiddels is er natuurlijk een totaal andere situatie ontstaan. Corona beheerst ons leven, ook dat van mij. Sinds ons besluit om te stoppen met fysiek onderwijs tot september zit ik in isolatie. Net als mijn medebestuurders, zodat dat we niet tegelijkertijd ziek worden. Het zijn verwarrende, hectische tijden voor ons allemaal. Voor studenten die alleen nog online onderwijs kunnen volgen. Voor docenten die online college geven. Voor promovendi die op het punt staan om te promoveren. Voor onderzoekers die niet weten hoe ze hun onderzoek het beste kunnen voortzetten.

Bijna tweehonderd jaar geleden, in 1826, ging de universiteit als gevolg van een ziekte maandenlang echt op slot, las ik in de *UKrant*. De Groninger Ziekte maakte veel slachtoffers en de universiteit bleef gesloten tot in december. Ook tijdens het einde van de Tweede Wereldoorlog kwam het universitair onderwijs stil te liggen, al bleef de universiteit zelf open. Onze oudste alumni hebben dat nog meegemaakt. Maar voor de meesten van ons is deze situatie rondom het corona-virus totaal nieuw.

Wat we in het verleden niet hadden, maar nu gelukkig wel, is de digitale wereld. Daardoor staat niet alles stil, maar kunnen we zoveel mogelijk doorgaan met studie, onderzoek en werk. Ik ben trots op de weerbaarheid van onze studenten en docenten, die meteen online zijn gegaan. Teams vergaderen in digitale hangouts en sluiten de week af met een digitale borrel: iedereen met een drankje op de bank thuis. De saamhorigheid is groot en we zijn inventief. Dat geldt voor de samenleving, maar zeker ook voor onze universiteit.

Ik kan niet in de toekomst kijken, maar het is wel duidelijk dat deze crisis niet snel voorbij zal zijn. En we weten ook allemaal dat het een crisis is met ernstige gevolgen. Ieder van ons heeft er mee te maken. En juist daarom hebben we elkaar nu hard nodig. Fysieke ontmoetingen zijn voorlopig onmogelijk, maar we kunnen elkaar wel online steunen. Later, als dit allemaal voorbij is gegaan, reiken we elkaar weer fysiek de hand. Ik wens iedereen de komende maanden veel sterkte. We komen hier samen doorheen.

Cisca Wijmenga, rector magnificus